

Stenestads kyrka

56.0533, 13.0963

Kyrkan som är belägen på en höjd 188,5 meter över havet är den högst belägna av Skånes kyrkor, och är byggd på en urgammal boplats. En del av alla de fynd man funnit vid utgrävningar, liksom platsen i sig, med milsvid utsikt, talar för att platsen haft någon slags kultstatus och att därför cisterciensermunkarna från Herrevadskloster rätt snart efter sin ankomst 1144 blev skickade till Stenestad för att bygga en på den tiden ansenlig kyrka som skulle visa att de hedniska makterna var bortjagade.

Stenestads kyrka som uppfördes i huggen sandsten, bestod ursprungligen av en absid, kor och ett långhus. Från början var endast absiden försedd med ett valv. Resten av kyrkan hade trätak. På södra långhussidan ses i putsen fortfarande rester efter den ursprungliga ingångsdörren som igenmurades på 1800-talet när västtornet uppfördes och ingången istället placerades där.

Förutom ytterligare ett par smärre ingrepp så är skeppens murar intakta. Vissa partier av dessa innehåller räfflad tegel som då var ett mycket exklusivt byggmaterial.

Den ursprungliga kyrkan hade i långhusets södra sida ett högt sittande fönster. Senare har man satt in ett mindre fönster även på norra sidan. Att detta tillkommit senare ses ovan valven där fönstrets valvbåge fortfarande finns synlig. Denna valvbåge är uppförd av tegel, en teknik som införts vid en tidpunkt först efter kyrkans tillkomst.

Den ursprungliga kyrkans kor och långhus täcktes under medeltiden av valv. I koret finns ett kryssvalv, så också i den västra delen av långhuset. Mellan dessa två kryssvalv finns ett mycket ovanligt stjärnvalv.

I dagsläget är valvet täckt av tjock puts varför endast de yttersta delarna av valvets många valvribbor är synliga. En enkel landsortskyrka med ett så avancerat valv är fullständigt unikt i Skåne. Det äldsta bevarade stjärnvalvet är från Sankt Petri kyrka i Malmö från första hälften av 1300-talet, och även Lunds domkyrka hade några stjärnvalv under 1300-talet. I Stenestad finns stjärnvalvet över den plats där lekmanaltaret bör ha haft sin plats under medeltiden.

Efter reformationen 1537 förlorade Herrevadskloster alltmer sin betydelse och kyrkans underhåll blev eftersatt. Redan 1698 har det gått så långt att biskop Steuchio i Lund efter sin visitation skrev: "Såsom Steenestadz kyrkia är till muur och gawflar så illa sprucken och bristfällig att om eij med första skeer een märckelig reparaation synes den luta aldelse till nederfall".

Genom en lång rad reparationer under 1700-talet hölls kyrkan någorlunda skick men vid den stora inventeringen av landets kyrkor 1828-30, framkommer åter brister som kräver större renoveringar.

Detta är också den tid då befolkningen på landsbygden börjar växa rejält och kyrkorna ofta anses för små. I Stenestad blev det att domkyrkoarkitekt och professor Carl Georg Brunius från Lund 1848 genomför en renovering. Tornet ersatte då en gammal klockstapel som revs samtidigt med vapenhuset som låg på södra sidan och som också uppförts under senmedeltiden. Samtidigt som tornet byggdes tog man troligen även de nya större fönsteröppningarna i långskeppet.

Allt som allt ledde dessa förändringar till att biskopsvisitationen 1852 talar om kyrkan som: "både ljus och tillräckligt stor för församlingen" vilket innebar att alla förslag till byggandet av en ny stor kyrka dog bort och 1100-talets klenoden räddades i ganska intakt skick.

Det äldsta inventariet är en dopfont från 1100-talet av sandsten med en enkel rundbågefris. Funten täcks av ett dopfat av mässing från 1500-talet med en reliefbild i botten föreställande Bebdelsen.

Predikstolen från 1848 ritades av Carl Georg Brunius.

Korväggen anses unik och får inte döljas av tavlor, så istället målade konstnären Stina Hofström från Åkarp 1973 bilder på predikstolen inspirerade av psalmen "Det är en ros utsprungen" och på bänkdörrarna motiv med inspiration från psalmen "Den blomstertid nu kommer".

Kyrkans orgel är tillverkad 1931 av Mårtenssons i Lund, men har en fasad från mitten av 1800-talet ritad av Johan Adolf Hawerman på Överintendentsämbetet i Stockholm.

Vid en inventering år 2009 återupptäcktes flera exklusiva föremål från kyrkan som placerats på olika muséer under tidigt 1800-tal, bland annat på Statens Historiska Museum i Stockholm, där en skulptur av Madonnan med barnet skuren i ek omkring år 1250 och ett relikskrin i guld från 1400-talet förvaras.

En praktfull altaruppsats från tidig barock har däremot försvunnit efter att ha funnits på museum i Helsingborg. Föremålen visar på en stark koppling till cistercienserna på Herrevadskloster.

Inne i långhuset förvaras en av kyrkans klockor, ursprungligen från slutet av 1400-talet men senare omgjuten.

Källor:

Webb: Kågeröd-Röstånga församling.

Pdf: "Stenestads kyrka - Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning". Kristina Simonsson. Lunds stift 2015.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.